

ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

Τατόι: Μακρύς αγώνας, αβέβαιη έκβαση

Μεγάλο δώρο στους Αθηναίους:
χάρη στον μακροχρόνιο αγώνα
της *Ελληνικής Εταιρείας*,
το Τατόι κηρύχθηκε το 2003
διατηρητέο. Και τώρα;

Τριανταπέντε χιλιάδες στρέμματα δάσους, αγρών, πάρκου και κήπων, περίπου σαράντα κομμάτια κτίρια, μικρού ή μεσαίου μεγέθους, ορισμένα από τα οποία συνθέτουν ενότιπες ενώ άλλα βρίσκονται διάσπαρτα μέσα στο δάσος, συγκροτούν ένα πολύτιμο σύνολο που επί πλέον, ως τόπος ιστορικός, είναι από τους σημαντικότερους του νεωτέρου και συγχρόνου Ελληνισμού: συγκεντρώνοντας αυτά τα χαρακτηριστικά, φύση, αρχιτεκτονική και ιστορία, το Τατόι, κτήμα που όμοιό του δεν έχει η Ελλάδα, δεν μπορούσε να αφήσει αδιάφορη την *Ελληνική Εταιρεία*.

Το ενδιαφέρον της –που πρωτοεκδηλώθηκε την επομένη των σεισμών του 1999– αφορούσε αρχικά τα κλονισθέντα από τον Εγκέλαδο, αλλά και τις λεπασίες και την εγκατάλειψη, κτίρια, έργα διακεκριμένων αρχιτεκτόνων, όπως του Ερνέστου Τσίλλερ, του Σάββα Μπούκν, του Αναστασίου Μεταξά, του Μανόλη Λαζαρίδη, του Περικλή Σακελλάριου και του Αλεξάνδρου Μπαλτατζή. Μετά την δήλωση αδυναμίας του ΥΠΠΟ να πράξει οτιδήποτε ώστε να αποτραπεί η περαιτέρω επιδείνωση της ήδη ανησυχητικής καταστάσεώς τους, η *Ελληνική Εταιρεία* –χάρη στην ευγενή χορηγία υποστηρικτών του έργου της και υπό την καθοδήγηση του γράφοντος, γενικού γραμματέως της τότε, που παράλληλα διεξήγε την έρευνα για την συγγραφή του «Χρονικού του Τατοΐου»– ανέθεσε στον αρχιτέκτονα Ιάσονα Καβαλλίνη (ο οποίος με εισήγηση της *Ελληνικής Εταιρείας* είχε ήδη παρουσιάσει ως εργασία προς απόκτηση ειδικότητας αναστηλωτή, την αποκατάσταση του οινοποιείου του κτήματος), την εκπόνηση λεπτομερούς φακέλου αποτυπώσεων, φωτογραφιών και σχολίων για τα 30 σημαντικότερα κτίρια του κτήματος. Τον φάκελο παρέδωσε εν συνεχεία στην 1η Εφορία Νεωτέρων Μνημείων προς διευκόλυνση και επιτάχυνση του σωστικού έργου της, καταθέτοντας ταυτόχρονα αίτηση για τον χαρακτηρισμό του Τατοΐου ως διατηρητέου.

Διατηρητέα σε εγκατάλειψη.
Η Ελληνική Εταιρεία
έχει καταθέσει προτάσεις
που θα τους έδιναν νέα ζωή.

Τρία περίπου χρόνια αργότερα, τον Σεπτέμβριο του 2003, και ενώ το Τατόι από εξαμήνου είχε περιέλθει στο Ελληνικό Δημόσιο, η *Ελληνική Εταιρεία* εκλήθη να υποστηρίξει τον χαρακτηρισμό του πρώην βασιλικού κτήματος ως διατηρητέου ενώπιον του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων. Όχι μόνον το αίτημα έγινε ομοφώνως δεκτό, με την πλήρη υποστήριξη και επικρότηση του Τύπου και της Κοινής Γνώμης, αλλά και εγκρίθηκε από το ΥΠΠΟ η προταθείσα από την *Ελληνική Εταιρεία* ευρεία ζώνη προστασίας, εκτάσεως 18.000 περίπου στρεμμάτων, που περιλάμβανε ολόκληρο τον ιστορικό πυρήνα του κτήματος καθώς και το σύνολο –εκτός από δύο– των κτιρίων του.

Αλλά η προσφορά της *Ελληνικής Εταιρείας* δεν σταμάτησε εκεί. Συγκρότησε διεπιστημονική επιτροπή η οποία εκπόνησε πρόταση λειτουργικού σχεδιασμού του κτήματος, στη νέα περίοδο της ιστορίας του, την οποία ακολούθως δημοσιοποίησε σε συνέντευξη τύπου τον Μάρτιο του 2005, παρουσία εκπροσώπων του ΥΠΠΟ, καθώς και άλλων κρατικών υπηρεσιών και φορέων. Ταυτόχρονα, δεν παρέλειψε με επιστολές, συνεντεύξεις καθώς και συμμετέχοντας μέσω των ειδημόνων της σε τηλεοπτικές συζητήσεις, αφ' ενός να πιέζει το ΥΠΠΟ και τα άλλα συναρμόδια για την προστασία του

Τατοΐου υπουργεία, προς άμεση λήψη μέτρων προκειμένου να αποφευχθεί η περαιτέρω επιδείνωση της αποκαρδιωτικής πραγματικότητας που αυτό παρουσιάζει και αφ' ετέρου να υποδεικνύει προτεραιότητες και εφαρμόσιμες λύσεις, ώστε οι όποιες πρώτες επεμβάσεις αμέσου ανάγκης να στραφούν προς τα ουσιώδη και τα πλέον πολύτιμα. Στα πλαίσια των ενεργειών της, η *Ελληνική Εταιρεία* συνέθεσε καλαισθητό φυλλάδιο στο οποίο, αφού επισημαίνει την πολύπλευρη σημασία του Τατοΐου, παρουσιάζει περιληπτικά τους αγώνες της για την διάσωσή του, δίνοντας έμφαση στις θέσεις της για την επανάχρησή του ως «κτίματος όλων των Ελλήνων». Τέλος, ανανέωσε το προς το ΥΠΠΟ πάγιο αίτημά της, περί οργανικής συμμετοχής της στο υπό συγκρότηση θεσμικό εκείνο διεπιστημονικό αυτόνομο όργανο που θα είναι επιφορτισμένο με την πολύπλευρη ανασυγκρότηση, αποκατάσταση, λειτουργία και ανάδειξη του Τατοΐου.

Ο άμεσος παραλήπτης όλης αυτής της προσπάθειας, δηλαδή το ΥΠΠΟ, αντιμετώπισε την *Ελληνική Εταιρεία* όχι ως σύμμαχο και υποστηρικτή της αυτονόητης αποστολής του στο Τατόι, αλλ' ανταγωνιστικά και ως ενόχληση. Τούτο δε παρά το γεγονός ότι τα εκάστοτε εξαγγελόμενα, πλην μέχρι στιγμής ελάχιστα πραγματοποιούμενα έργα του, αποτελούν αποσπάσματα του λειτουργικού σχεδιασμού που εκπόνησε η *Ελληνική Εταιρεία*, όπως επίσης και παρά το γεγονός ότι τα συνεργεία του κινούνται στο Τατόι με σχετική άνεση, χάρη στο «Χρονικό του Τατοΐου (1800 – 2003)».

Το αποκορύφωμα της κρατικής αλαζονείας ήταν η απαγόρευση εκ μέρους του ΥΠΠΟ της διανομής του φυλλαδίου της *Ελληνικής Εταιρείας* στους επισκέπτες και εκδρομείς του Τατοΐου, με την ευκαιρία μιας ξενάγησης στο κτήμα, απαγόρευση πέρα ως πέρα παράνομη, πλην δηλωτική της αυταρχικής νοοτροπίας με την οποία η διοίκηση –ή τουλάχιστον ορισμένες υπηρεσίες της– εξακολουθεί να αντιμετωπίζει την κοινωνία των πολιτών. Εννοείται πως η *Ελληνική Εταιρεία* κατήγγειλε την απαγόρευση ως αχαρακτήριστη και ως όφειλε, δεν συμμορφώθηκε προς αυτήν.

Δύο είναι οι αρχές που πρυτάνευσαν στην σύνταξη των προτάσεων της *Ελληνικής Εταιρείας* για την επανάχρηση και αξιοποίηση του Τατοΐου:

A. Ο σεβασμός της βαθύτερης φυσιογνωμίας του τόπου, όπου συνειδητά και κατ'επιλογήν του δημιουργού του βασιλέως Γεωργίου Α', καθώς και των επί έναν αιώνα αξίων διευθυντών του κτήματος, τον κυρίαρχο λόγο έχει η φύση, και

B. Η ανάγκη να καταστεί το κτήμα πλήρως ή σε μεγάλο βαθμό αυτοχρηματοδοτούμενο, στο πέρας μιας δωδεκαετίας, στην διάρκεια της οποίας η κρατική επιχορήγηση θα μειώνεται ανά τριετία σταθερά, αναπληρούμενη από τα διαρκώς αυξανόμενα έσοδα του ιδίου του κτήματος, το οποίο, σε σύγχρονη πλέον μορφή, οφείλει να παραμείνει αυτό που ανέκαθεν ήταν: ένα κτήμα αναψυχής και ταυτόχρονα μία δυναμική πολυσύνθετη οικονομική ενότητα. Οι αρχές αυτές επιτάσσουν τόσο την ήπια χρήση του χώρου όσο και την πολυμέρεια ως προς τις δραστηριότητες που θα εκτυλίσσονται σ' αυτόν. Επιβάλλεται επομένως η πλήρης απουσία του αυτοκινήτου από τον πυρήνα του κτήματος, καθώς και η αποφυγή ιδιαίτερας μαζικών συγκεντρώσεων.

Αυτονόητο θεωρείται επίσης ότι όλες οι προτεινόμενες λειτουργίες θα στεγάζονται αποκλειστικώς και μόνον στα υπάρχοντα κτίρια και ότι στο Τατόι θα απαγορευθούν απολύτως νέες κατασκευές.

Οι ευρύτεροι τομείς λειτουργίας του κτήματος είναι:

1. Ο πολιτισμός

Σύσταση μουσείου συγχρόνων προδιαγραφών, χωρισμένου σε τρεις ενότητες (α. Ιστορία δυναστείας Γεωργίου Α', β. Ιστορία του κτήματος και γ. Οχημάτων), μουσείου αυτεξουσίου ή εξαρτώμενου από το Εθνικό Ιστορικό.

Δημιουργία εκθεσιακών χώρων στεγασμένων ή υπαίθριων, χώρων μουσικών εκδηλώσεων και θεατρικών παραστάσεων, και τέλος θέσπιση και σε τακτά διαστήματα φιλοξενία, σε ένα από τα κτίρια του κτήματος, ενός διεθνούς συμποσίου επί θεμάτων Θρησκείας, Φιλοσοφίας και Περιβάλλοντος, υπό την αιγίδα της Ακαδημίας Αθηνών. Τέλος, δημιουργία κέντρου περιβάλλοντος για τον ορεινό όγκο της Πάρνηθας.

2. Η φιλοξενία-εστίαση

Δημιουργία ενός μικρού hotel de charme στους χώρους του παλαιού ξενοδοχείου και στα γύρω κτίσματα, στο οποίο θα αναβιώνει, με τις σύγχρονες όμως ανέσεις, η ατμόσφαιρα μιας αγροικίας στην Αττική περί το 1900 καθώς και ενός εστιατορίου, στους εύκολα προσβάσιμους χώρους των παλαιών στρατώνων.

3. Ο αθλητισμός

Εγκατάσταση χώρων για ήπιες αθλητικές δραστηριότητες, καθώς και εκμετάλλευση και ανάδειξη των δρόμων και των μονοπατιών για περίπατο, πεζή, με μόνιππο, ποδήλατο ή άλογο.

4. Η αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή

Σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα παραγωγή κρασιού, λαδιού και άλλων βιολογικά καθαρών προϊόντων, αναβίωση του ιπποφορβείου, του βουστασίου και παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων ποιότητας.

5. Η αναβίωση παραδοσιακών τεχνών.

Με την δημιουργία σε απόμερο σημείο του κτήματος ενός εργαστηρίου παραγωγής υλικών για πρότυπες αναστηλώσεις όλων των περιόδων της εγχώριας αρχιτεκτονικής παράδοσης.

6. Ιδιαίτερη ενότητα αποτελεί το βασιλικό κοιμητήριο, ως χώρος σιωπής και περισυλλογής, στον οποίο επίσης μπορεί να επαναλειτουργήσει, αποκαθιστάμενος εσωτερικά, ο ναός.

Ανέκαθεν σημαντική, η ύπαρξη του Τατοΐου έγινε αληθινά πολύτιμη για την ζωή των κατοίκων του λεκανοπεδίου, ύστερα από την πυρκαγιά που κατέκαψε την Πάρνηθα και τη φωτιά που αποτελείωσε το δάσος της Πεντέλης. Το Τατόι έχει καταστεί ο κύριος πλέον πνεύμονας των πολυπαθών Αθηνών. Η σωτηρία και ανάδειξή του αποτελεί περισσότερο παρά ποτέ επιτακτική υπόθεση όλων μας.

■ Κώστας Σταματόπουλος, ιστορικός, ιδρυτής του Παραρτήματος Θεσσαλονίκης, αντιπρόεδρος της *Ελληνικής Εταιρείας*, προεδρεύων του ΣΑΚ.